

П. Мороз, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ.

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ СТАРШИХ КЛАСІВ (на прикладі навчання історії)

В сучасній психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення структури дослідницької компетентності з історії. Аналіз наукової літератури [1-4] і врахування особливостей шкільного предмета історії в старшій школі дав змогу нам виокремити навчально-дослідницькі уміння з історії і згрупувати їх в компоненти дослідницької компетентності:

Інтелектуально-евристичний компонент. Цей компонент стосується в основному вмінь першої фази дослідження, а саме фази пошуку інформації та аналізу проблем (підсистема надбання знань про об'єкт дослідження), зокрема: а) самостійно знаходити та формулювати проблему в історичному матеріалі; б) ставити питання проблемного характеру і давати відповіді на них; в) висловлювати інтуїтивні здогади, оригінальні ідеї, висувати гіпотези в умовах проблемної ситуації та добирати способи їх перевірки (тобто формулювати можливий варіант розв'язання проблеми, який можна перевірити в процесі дослідження чи розв'язання дослідницького завдання); г) формулювати визначення історичних понять.

Практично-пошуковий компонент (конструктивно-проектувальний). Цей компонент стосується переважно вмінь, які стосуються обробки інформації, пошуку розв'язання навчальної проблеми, проведення навчальних досліджень з поетапним контролем і корекцією результатів, а саме: а) аналізувати історичні факти, явища, діяльність історичних осіб, виділяти головне в навчальному матеріалі і синтезувати (пізнавати історичний процес як єдине ціле); б) працювати з історичними документами різного типу; в) здобувати інформацію із різних джерел одночасно та порівнювати історичні факти; г) встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними фактами; д) обґрунтовувати, систематизувати, класифікувати; е) співвідносити і порівнювати факти, явища, концепції, погляди, діяльність історичних осіб; є) структурувати історичний матеріал (тобто створювати історичну реконструкцію певної історичної події (явища), чи модель вивченої теми у формі алгоритмів, схем, таблиць, проектів, фреймів);

Комунікативно-презентаційний компонент, який стосується умінь, щодо оформлення, представлення результатів навчального дослідження,

формулювання нового знання: а) аргументувати власні судження, проявляти нестандартність мислення; б) робити висновки й умовиводи, в результаті чого на основі наявних знань (досвіду) можна сформулювати нове знання; в) уміння індуктивним (або дедуктивним) способом доводити чи спростовувати певне теоретичне (або практичне) твердження; г) відстоювати свою точку зору, пояснювати, полемізувати; д) передавати здобуту теоретичну інформацію іншим в доступній формі; е) оцінювати здобуті результати (знання, вміння) та застосовувати їх в нових ситуаціях.

Компоненти дослідницької компетентності учня старших класів з історії подано на схемі.

Схема. Компоненти дослідницької компетентності учня старших класів з історії

Література

1. Лиходєєва Г. В. Навчально-дослідницькі уміння та дослідницька діяльність учнів у психолого-педагогічній літературі / Г. В. Лиходєєва // Дидактика математики : проблеми та дослідження. – 2007. – № 27. – С. 89–94.

2. Мієр Т.І. Дидактичні засади організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Тетяна Іванівна Мієр; Інститут педагогіки НАПН України - Київ, 2014. - 594 с.

3. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник / Петро Володимирович Мороз - К.: Педагогічна думка, 2012. – 128 с.

4. Омельчук С. А. Методика навчання морфології української мови в основній школі на засадах дослідницького підходу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / С. А. Омельчук; Херсон. держ. ун-т. - Херсон, 2014. - 537 с.